

Nový institut „společenství obcí“ od 1.1.2024 informace pro obce a „svazky obcí“

Novela zákona č. 128/2000 Sb. o obcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obcích“), s účinností od 1.1.2024 přinesla v oblasti meziobecní spolupráce novinku v podobě tzv. institutu společenství obcí. Zákon o obcích doposud upravoval možnost spolupráce obcí na bázi svazku obcí pouze při výkonu samostatné působnosti. Novela umožnila obcím v rozšířené míře spolupracovat i při výkonu přenesené působnosti. Obce tak vedle svazku obcí mohou vytvářet i novou specifickou formu svazku, tzv. společenství obcí.

Společenství obcí umožní hlubší spolupráci mezi obcemi v rámci správního obvodu obce s rozšířenou působností. Členským obcím pomůže efektivněji plánovat různé aktivity a realizovat rozvoj v řadě činností, například při plánování péče o seniory, zajišťování školní i předškolní docházky, řešení odpadů či dopravních služeb.

Novým institutem je tzv. létající úředník. Půjde o zaměstnance společenství obcí v pracovním poměru, který bude k výkonu správní činnosti pro obec přidělen na základě dohody mezi obcemi společenství, tj. úředníka, kterého budou členské obce společenství obcí sdílet především pro výkon státní správy. Zároveň dohoda vymezí rozsah úkolů – správních činností pro tohoto zaměstnance. Létající úředník pomůže s plněním úkolů v samostatné působnosti, ale též v přenesené působnosti. Rozhodování ale zůstává na konkrétní obci, společenství prostřednictvím létajícího úředníka pouze poskytuje sdílený odborný aparát.

Obcím, které zamýšlejí zřídit společenství je dána možnost, buď transformovat stávající svazek obcí a zachovat tak právní kontinuitu nebo založit společenství obcí, coby zcela nový subjekt. Novela zákona o obcích umožňuje založit společenství obcí přímo, tj. není nezbytný mezistupeň založení nejprve svazku obcí dle § 49 a násl. zákona o obcích.

Kritéria pro vznik společenství

1. Minimální počet členských obcí

Členy je alespoň 15 obcí, nebo obce, které se chtějí sdružit, představují alespoň tři pětiny všech obcí správního obvodu obce s rozšířenou působností, jestliže do tohoto správního obvodu náleží méně než 25 obcí.

2. Správní obvod ORP

Členy společenství obcí mohou být pouze obce nacházející se ve stejném správním obvodu obce s rozšířenou působností.

3. Obec může být členem pouze jednoho společenství obcí.

4. Limitovaný počet společenství ve správním obvodu ORP

Ve správním obvodu obce s rozšířenou působností, v němž se nachází

- nejvýše 40 obcí, může vzniknout 1 společenství obcí,
- 41 až 60 obcí, mohou vzniknout nejvýše 2 společenství obcí,
- 61 až 80 obcí, mohou vzniknout nejvýše 3 společenství obcí a
- více než 80 obcí, mohou vzniknout nejvýše 4 společenství obcí.

Zákon ukládá navrhovateli doložit spolu s žádostí o přiznání postavení společenství obcí dokumenty prokazující splnění podmínek dle § 53b zákona o obcích (viz výše uvedené). Za splnění této podmínky lze považovat **seznam členských obcí obsahující název a IČO členských obcí, datum vzniku a zániku členství** (viz. zapisované údaje dle § 49 odst. 4 zákona o obcích).

A. Transformace stávajícího svazku obcí na společenství obcí

Podmínkou transformace stávajícího svazku obcí je **změna stanov svazku**. V případě, že ke změně stanov

dochází:

- na základě změny smlouvy o vytvoření svazku (stanovy jsou její přílohou) + podmínky souhlasu všech členských obcí, je **nutné doložit dodatek smlouvy spolu s upravenými stanovami a usnesení zastupitelstev členských obcí.**
- z titulu rozhodnutí nejvyššího orgánu svazku (§ 50 odst. 3 zákona o obcích), je **nutné doložit usnesení tohoto orgánu.**

Upozorňujeme, že v případě schválení změny stanov postupem dle § 50 odst. 3 zákona o obcích platí, že zastupitelstva členských obcí musejí změnu předem projednat (viz § 84 odst. 2 písm. e) zákona o obcích). Usnesením zastupitelstva je následně vázán zástupce obce při hlasování v příslušném orgánu svazku.

B. Vznik společenství obcí jako nového subjektu

Obce, které zamýšlejí založit společenství obcí, mohou vytvořit pro tento účel přípravný výbor. Výstupem jeho činnosti je **smlouva o vytvoření společenství obcí** spolu s jeho stanovami. Smlouva a stanovy splňují formální kritéria daná zákonem pro společenství obcí (úprava postavení orgánů společenství obcí a jejich působnosti apod.). Pro obce jsou k dispozici vzorové stanovy společenství obcí. Součástí této smlouvy nebo stanov je také určení, kdo jsou první členové statutárního orgánu, a určení osoby pověřené k podání žádosti o zápis. Dále se spolu se **žádostí o zápis do rejstříku předloží usnesení zastupitelstev členských obcí vyjadřující souhlas s vytvořením společenství či přistoupení k němu, doklady prokazující splnění podmínek pro přiznání postavení společenství obcí vyplývající ze zákona (seznam členských obcí) a souhlas vlastníka nemovitosti, ve které bude umístěno sídlo společenství.**

Žádost o přiznání postavení společenství obcí

K podání návrhu lze použít vzor.

Lhůta pro podání návrhu krajském úřadu

Návrh změn údajů zapisovaných do rejstříku svazků obcí podává svazek obcí do jednoho měsíce ode dne, kdy změna nastala, tedy měsíc ode dne jednání orgánu svazku, který předmětnou změnu schválil.

Navrhovatel

V případě již existujícího svazku bude jako navrhovatel v žádosti označen tento svazek jednající statutárním orgánem nebo osobou pověřenou nejvyšším orgánem svazku.

U prvozápisu společenství (spolu se vznikem svazku) podává návrh osoba zmocněná obcemi, které jsou členy svazku obcí (§ 49 odst. 5 zákona o obcích). Toto zmocnění lze uvést ve smlouvě o vytvoření společenství, v zápisu z ustavujícího zasedání shromáždění starostů nebo jiném právním jednání vyjadřujícím vůli členských obcí.

Obsah a forma žádosti

Žádost musí splňovat obecné požadavky podání dle správního řádu, tedy v první řadě identifikaci navrhovatele a příslušného krajského úřadu. Obsahem návrhu by měla být výslovná **žádost o přiznání postavení společenství obcí a zápis této změny do rejstříku svazků.**

Specifika obsahu žádosti dále vyplývají z příslušných ustanovení zákona o obcích:

- **Název** – oproti volné úpravě pojmenování svazků obcí zákon stanovuje konkrétní požadavek, aby název společenství obsahovat buď souloví **“společenství obcí”** nebo dodatek ve formě zkratky **“s. o.”**. Název společenství obcí by měl odrážet společnou identitu členských obcí a jejich občanů s územím, které společenství reprezentuje a měl by být nezaměnitelný.
- **Předmět činnosti** – předpokládá se, že změna stanov bude rozšiřovat předmět činnosti společenství oproti dosavadnímu svazku, přinejmenším o obecné kategorie **koordinace veřejných služeb a strategický rozvoj území, případně zajišťování správních činností.** Uvedené předměty činnosti společenství musí být obsaženy ve stanovách, nemusí však být výslovně předmětem žádosti o zápis.

- **Orgány společenství** – změna se může dotknout také označení statutárního orgánu. Oproti relativně volné vnitřní struktuře běžných svazků obcí zákon velmi konkrétně (§ 53d) definuje shromáždění starostů jako nejvyšší orgán společenství a předsedu (případně spolu s místopředsedy) společenství jako statutární orgán, tedy orgán, kterým společenství jedná (§ 49 odst. 4). Do rejstříku tak bude v případě společenství obcí uveden jako orgán oprávněný jednat jménem společenství navenek vždy **předseda, případně místopředsedové**, přičemž u každé z těchto osob bude uvedeno jméno a příjmení, adresa trvalého bydliště a datum vzniku a zániku funkce.

Stanovy mohou ustavit také další orgány společenství. Fakultativně zřizované orgány společenství lze ve stanovách pojmenovat libovolně, nevzbudí-li název orgánu klamný dojem o jeho povaze. Ve vzorových stanovách společenství obcí, zpracovaných Ministerstvem vnitra ČR, je standardizována:

Rada společenství obcí (kolektivní výkonný orgán)

Radě mohou být stanovami svěřeny činnosti, které nejsou ze zákona vyhrazeny shromáždění starostů.

Kontrolní komise (kontrolní orgán)

Orgán pověřený kontrolou dodržování právních předpisů, stanov a rozhodnutí ostatních orgánů svazku a kontrolou hospodaření. Obecně platí, že funkce kontrolního orgánu je neslučitelná s členstvím v jiném orgánu společenství s výjimkou členství ve shromáždění starostů.

Manažer společenství (administrativní orgán společenství obcí)

Vedoucí zaměstnanec společenství, jenž plní úkoly zaměstnavatele, odpovídá za přípravu jednání ostatních orgánů společenství a za další administrativní úkony.

Struktura orgánů společenství je vždy upravena ve stanovách společenství. Do rejstříku svazků je povinně zapisován jen orgán, kterým společenství jedná navenek, tedy předseda a místopředsedové.

Územní rozsah

Za dokumenty prokazující splnění podmínek podle § 53b zákona o obcích – tedy základních početních a územních kritérií pro zápis společenství obcí, lze považovat seznam členských obcí s datem vzniku a zániku členství ve společenství. Přesto lze doporučit uvést pro vyloučení pochybností do návrhu také celkový počet obcí a označení příslušného ORP (viz vzor žádosti).

Přílohy

K žádosti je nutno přiložit změnu stávajících stanov nebo nové stanovy, v nichž je uvedeno, že svazek obcí je společenstvím obcí, a v nichž jsou upraveny orgány podle § 53 d) a dokumenty prokazující splnění podmínek podle § 53b (viz § 53c odst. 2 zákona o obcích).

Zápis společenství obcí do rejstříku

Do rejstříku svazků obcí se запиše údaj o postavení svazku obcí jako společenství obcí, den nabytí tohoto postavení a den zániku tohoto postavení. Údaj o postavení společenství obcí se zapisuje do stávajícího rejstříku svazků obcí vedeného dle § 49 odst. 4 zákona o obcích (nevzniká žádný nový rejstřík).

Rozhodnutí o zápisu do rejstříku

Svazek obcí nabývá postavení společenství obcí dnem nabytí právní moci rozhodnutí krajského úřadu o přiznání postavení společenství obcí (§ 53c). Rozhodnutí se vydává ve správním řízení.

Zrušení postavení společenství obcí

Krajský úřad rozhodne o zrušení postavení společenství obcí na návrh společenství obcí. K podání návrhu může dojít na čistě dobrovolné bázi, resp. na základě rozhodnutí nejvyššího orgánu společenství. Zároveň však zákon ukládá společenství **obligatorní podání návrhu** při splnění zákonných podmínek,

resp. dlouhodobém neplnění podmínek pro vznik společenství (viz § 53b odst. 1 až 3), a to po dobu 6 měsíců. Po uplynutí šestiměsíční doby, po kterou společenství nesplňuje zákonné podmínky, je společenství uložena povinnost nejdéle ve lhůtě 30 dnů podat krajskému úřadu návrh na zrušení postavení společenství obcí.

Na základě návrhu společenství nebo v případě jeho nečinnosti po uplynutí uvedených lhůt rozhodne krajský úřad i bez návrhu o zrušení postavení společenství obcí. Spolu s tím rozhodne krajský úřad také o změně názvu svazku. Zákon ukládá krajskému úřadu změnit název svazku tak, aby neobsahoval označení podle § 53c odst. 4, tedy sousloví “společenství obcí” nebo dodatek ve formě zkratky “s. o.”. Proti rozhodnutí krajského úřadu se může společenství obcí odvolat.

Zrušením postavení společenství obcí svazek obcí nezaniká! Ode dne následujícího po nabytí právní moci rozhodnutí o zrušení postavení společenství obcí zůstává tento subjekt běžným svazkem obcí dle § 49 zákona o obcích. Svazku obcí ze zákona implicitně vyplývá povinnost uvést stanovy svazku do souladu s obecnými zákonnými požadavky na svazek obcí.

Informace k problematice společenství obcí lze nalézt také na webových stránkách Ministerstva vnitra www.spolecenstviobci.cz.